

Annettu Nro
20.12.2002 SM-2002-02673/Tu-313

Voimassaoloaika
1.1.2003 - 1.1.2008

Säädösperuste
Laki poliisin hallinnosta (110/1992) 4 §
Poliisilaki (493/1955) 15, 27, 43, 45, 46 ja
47 §
Poliisiasetus (1112/1995) 14 ja 20 §

Kohderyhmät
Poliisi ja vapaaehtoinen pelastuspalvelu

POLIISIN JA VAPAAEHTOISEN PELASTUSPALVELUN YHTEISTOIMINTA

Neuvoteltuaan Suomen Punaisen Ristin kanssa poliisin ylijohdo antaa seuraavan ohjeen poliisin ja Vapaaehtoisen pelastuspalvelun (jäljempänä Vapepa) yhteistoiminnasta. Sisävesien pelastuspalvelutoiminnasta on voimassa mitä siitä erikseen ohjeistetaan. Tätä ohjetta sovelletaan soveltuvin osin myös muihin vapaaehtoisjärjestöihin.

1. YLEISET PERIAATTEET

Suomen Punainen Risti (SPR) voi laissa säädettyjen tehtäviensä toteuttamiseksi asetuksessa (239/2000) säädettyinä toimintamuotona yhteistyössä viranomaisten kanssa harjoittaa ja kehittää vapaaehtoista pelastustoimintaa. Käytännön toiminnasta vastaavat SPR:n ja Vapepan alue-, piiri- ja paikallisorganisaatiot. Edellä mainittuihin organisaatioihin kuuluvat jäsenet ovat sitoutuneet avustamaan viranomaisia pelastuspalvelu- ja vastaavissa tehtävissä ilman henkilökohtaista hyödyntävoittelua.

Vapepan ja muiden vapaaehtoisjärjestöjen käyttämisestä poliisin apuna kadonneiden henkilöiden etsinnässä on muodostunut vakiintunut käytäntö. Vapaaehtoisjärjestöjen käyttö poliisin apuna voidaan katsoa sisältyvän poliisilain(493/1995) 45 ja 46 §:iin. Ensiksi mainitussa säädetään jokaiselle kuuluvasta velvollisuudesta osallistua päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräyksestä etsintä- tai pelastustehtävään. Jälkimmäisessä pykälässä säädetään poliisimiehen pyynnöstä poliisille kuuluvan virkatehtävän suorittamisessa avustavan oikeudesta käyttää sellaisia poliisimiehelle kuuluvia valtuuksia, jotka poliisimies toimivaltansa rajoissa osoittaa.

Päätöksen vapaaehtoisjärjestön käyttämisestä poliisille kuuluvan tehtävän suorittamisessa tekee päällystöön kuuluva poliisimies. Jos poliisin toimintaa johtaa muu kuin päällystöön kuuluva poliisimies, on tämän ilmoitettava vapaaehtoisjärjestölle esitetystä pyynnöstä päällystöön kuu-

luvalle poliisimiehelle, joka päättää järjestön käyttämisestä. Tällainen menettely on tarpeen poliisilain 47 §:ssä säädetyn korvauksen maksamisen perusteeksi.

Vapepan johtajan on toimitettava luettelo tehtävään osallistuvista henkilöistä toimintaa johtavalle poliisimiehelle, jollei tehtävän kiireellisyyden vuoksi muunlaisesta menettelystä edeltä käsin muuta sovita. Jokainen luetteloon merkitty henkilö on katsottava poliisin tehtävään määräämäksi, jos ilmoituksen vastaanottanut poliisi ei erikseen ilmoita, ettei hän hyväksy nimeltä mainitsemiaan henkilöitä tehtävään. Vapaaehtoisorganisaatiota johtava huolehtii siitä, että toimintaan ehdotetut henkilöt suoriutuvat tehtävästä ja että heidän käytettävissään olevat välineet ovat kunnossa.

1.1 Vapaaehtoisorganisaatiolle soveltuvat tehtävät

Vapaaehtoisorganisaatioita voidaan käyttää poliisilaisissa tarkoitetuissa etsintä- ja pelastustehtävissä, poliisin henkilöstön huoltotehtävissä sekä poliisin toimialaan kuuluvien tehtävien yhteydessä syntyvissä avustamistehtävissä, joihin ei sisälly merkittävää julkisen vallan käyttöä. Viimeksi mainittuja tehtäviä voivat olla muun muassa evakuoitusta huolehtiminen ja vapaaehtoisten käyttäminen poliisin eristämisen alueen vartioinnissa ja valvonnassa. Viimeksi mainitussa on otettava huomioon tehtävä kokonaisuudessaan ja eristettävän alueen laajuus. Vapepaan kuuluva henkilö ei saa tehtävää suorittaessaan joutua ennakoitavissa olevalle vaaralle alttiiksi.

1.2 Toimivalta, johto- ja vastuusuhteet

Vapaaehtoisjärjestöön kuuluvalla, joka avustaa poliisia virkatehtävän suorittamisessa, on poliisilain 46 §:n perusteella oikeus yksittäistapauksessa poliisimiehen ohjeiden mukaisesti käyttää sellaisia poliisimiehelle kuuluvia valtuuksia, joihin poliisimies hänet toimivaltansa rajoissa valtuuttaa. Jos erittäin tärkeän ja kiireellisen poliisin virkatehtävän suorittamisessa on välttämätöntä turvautua sivullisen voimakeinoapuun, on Vapepaan kuuluvalla oikeus poliisimiehen ohjauksessa sellaisten välttämättömien voimakeinojen käyttämiseen, joihin poliisimies hänet poliisilain 27 §:n perusteella toimivaltansa nojalla valtuuttaa. Toimenpiteen ja voimakeinojen käyttämisen laillisuudesta vastaa valtuutuksen antava poliisimies.

Poliisi vastaa tehtävän yleisjohdosta. Vapepa osallistuu tehtävään oman organisaationsa johtosuhteiden mukaisesti, mutta niiden toimintaohjeiden puitteissa, jotka toimintaa johtavan poliisimiehen kanssa on sovittu.

Vapaaehtoisjärjestöön kuuluva voi poliisimiehen pyynnöstä tai tämän suostumuksella avustaa poliisia tälle kuuluvassa virkatehtävässä, joka sisältää julkisen vallan käyttämistä. Tällainen tehtävä on annettava jokai-

selle tarkoin rajattuna henkilökohtaisena tehtävänä. Jos toimintaan osallistumisesta sopimuksen perusteella maksetaan korvaus, siihen sovelletaan poliisin ja Vapepan välistä sopimusta.

2 HÄLYTTÄMINEN

Poliisin saatua tiedon tehtävästä, jossa se tarvitsee vapaaehtoisten apua tehtävän suorittamiseksi, tiedon saanut poliisimies ilmoittaa siitä hälytyskeskukseen tai hätäkeskuslaissa tarkoitettuun hätäkeskukseen, joka suorittaa vapaaehtoisorganisaation hälyttämisen laadittujen hälytysohjeiden mukaisesti. Poliisimiehen on ilmoitettava yhteystietonsa, josta vapaaehtoisjärjestön johtaja tavoittaa hänet.

3 VAPAAEHTOISJÄRJESTÖÖN KUULUVAN OIKEUSSUOJA

Jos vapaaehtoisia käytetään sellaisissa poliisille kuuluvissa tehtävissä, joissa vapaaehtoiseen järjestöön kuuluva saattaa joutua käyttämään julkista valtaa, kuten poliisin eristämisen alueen valvonnassa, toimintaa johtavan poliisimiehen on selostettava tehtävä ja sen tarkoitus sekä selostettava miten tehtävä on suoritettava ja estettävä sivullisten pääsy alueelle. Tällöin on erityisesti korostettava, että tehtävä on henkilökohtainen ja että henkilön on ilmoitettava suorittavansa tehtävää poliisin pyynnöstä. Poliisin on lisäksi merkittävä eristysnauhalla tai muulla selvästi erottuvalla tavalla alueen kulkuväylät suljetuksi alueeksi ja tarvittaessa annettava eristystä valvovan käyttöön poliisin pysäytysmerkki (ajoneuvoilla ajo kielletty). Suorittaessaan edellä mainittua tehtävää, henkilö saa tällöin rikoslain 16 luvun 1 ja 3 §:ssä säädetyn rikosoikeudellisen suojan. Edellä mainittu toiminta tapahtuu kokonaisuudessaan poliisilain 46 §:n perusteella ja siinä säädettyä menettelytapaa noudattaen.

4. KORVAUKSET JA PALKKIOT

4.1 Yleistä

Vapepan organisaatioon kuuluvalla on oikeus saada poliisin avustamistehtävään osallistumisesta poliisilain 47 §:ssä säädetty korvaukset ja palkkiot. Korvauksen maksamisen perusteena oleva määräys ei edellytä, että tehtävä olisi siihen määrätylle vastentahtoinen. Määräyksenä pidetään edellä mainittua ilmoittautumista, jos poliisimies sen hyväksyy.

Jos Vapepan organisaatioon kuuluvat ovat sopineet järjestönsä kanssa siitä, että he luopuvat henkilökohtaisesta korvauksesta järjestönsä hyväksi, korvauksen perii tällöin kyseinen organisaatio. Poliisin lääninjohdosten ja vapaaehtoisen pelastuspalvelun alueorganisaatioiden tulee laatia läänikohtaiset sopimukset. Koska henkilöt luopuvat henkilökohtaisesta palkkiosta, järjestölle maksettavan korvauksen perusteena käytetään joko tehtäväkohtaisesti sovittua summaa / henkilö taikka aikaan / henkilö perustuvaa laskutusperustetta. Jos läänin alueella toimivilla joillakin va-

paaehtoisorganisaatioilla ja poliisilaitoksilla on ollut voimassa jokin laskutusperuste, se tulee tarkistaa sopimuksen laatimisen yhteydessä.

Korvausta aletaan maksaa siitä hetkestä lähtien, jolloin Vapepan johtaja on ilmoittanut osallistujat poliisin kanssa sovitulla kokoontumispaikalla. Korvausta ei kuitenkaan suoriteta järjestön johtoryhmän hälyttämisestä, valmiushälyttämisestä eikä ennalta ilmoitetusta harjoitushälyttämisestä.

Korvauksen maksamisen perustaksi laadittu laskelma toimitetaan sille poliisilaitokselle, jonka alueella tehtävä on suoritettu tai jonka alueelta toiminta on alkanut. Poliisilaitos toimittaa viikon sisällä varmennetut laskut poliisin lääninjohtoon, joka suorittaa maksut keskitetysti ellei laskutuskäytännöstä ole muuta sovittu.

4.2 Ansionmenetykskorvaus

Vapaaehtoisjärjestöön kuuluvalla henkilöllä voidaan suorittaa työhön käytetyn ajan mukaista korvausta vain siinä tapauksessa, että toimintaa johtava poliisimies on määrännyt henkilön tehtävään tämän työaikana eikä työnantaja maksa siltä ajalta palkkaa. Korvauksen hakijan on tällöin osoitettava mistä ajankohdasta lähtien hänen ansionmenetyksensä on alkanut ja milloin hänen työaikansa olisi päättynyt. Laskelman varmentaa vapaaehtoisorganisaatiota johtava ja laskun hyväksyy henkilön tehtävään määrännyt poliisimies.

4.3 Välittömien kustannusten korvaaminen

Poliisilain 47 § 1 momentin perusteella avustustyöhön määrätylle korvataan toimintaan osallistumisesta aiheutuneet välittömät kustannukset. Tällaisia korvauksia ovat aineelliset vahingot, jotka ovat syntyneet tehtävän suorittamisen aikana. Välittömiksi kustannuksiksi katsotaan myös oman auton käytöstä kotoa kokoontumispaikalle aiheutuvat kustannukset jos tällaisesta menettelystä on edeltä käsin sovittu. Oman auton käyttö korvataan valtion virkamiesten matkustussäännön mukaisesti. Samalla periaatteella korvataan etsintään käytetyn ajoneuvon kulut. Kilometrikorvauksen maksamisen edellytyksenä on henkilön tekemä ja vapaaehtoisorganisaatiota johtaneen varmentama matkalasku.

4.4. Tapaturman korvaaminen

Vapaaehtoiseen pelastuspalveluun kuuluvan henkilön poliisin avustus-tehtävässä sattuneesta tapaturmasta suoritetaan korvausta valtion varoista samojen perusteiden mukaan kuin työtapaturman korvaamisesta on säädetty, jollei vahingoittunut ole tapaturmavakuutuslain (608/1948) tai muun lain perusteella oikeutettu korvaukseen. Tällaista korvausta koskevan asian käsittelee ensimmäisenä asteena valtiokonttori siten kuin siitä poliisilain 47 §:ssä säädetään. Menettely edellyttää, että henkilövahin-

gosta ilmoitetaan ensitilassa sille poliisiyksikölle, jonka toimeksiannosta tapaturman aiheuttanutta tehtävää on suoritettu.

4.5 Omaisuusvahingon korvaaminen

Poliisilain 47 §:n mukaiseen etsintä-, pelastus tai avustustyöhön käytetyn esineen, kulkuvälineen tai muun omaisuuden vaurioituminen korvataan valtion varoista siten kuin valtion virantoimituksesta tai työtehtävästä aiheutuneiden eräiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain (794/1980) 1 §:n 2 momentissa säädetään.

Korvauksen maksamisen edellytyksenä on, että vahingosta on ilmoitettu välittömästi tehtävän päätyttyä joko tehtävää johtaneelle poliisimiehelle tai sille kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka alueella tehtävä on suoritettu. Vahingosta on laadittava kirjallinen ilmoitus, jonka varmentaa vapaaehtoisorganisaation johtaja sekä korvaushakemus. Korvaushakemuksessa ja vahinkoilmoituksessa on selostettava, onko vahingoittuneen tai kadonneen omaisuuden käyttäjä myötävaikuttanut omalla toiminnallaan tai törkeällä huolimattomuudella tapahtumaan siten, että korvausta olisi sen vuoksi soviteltava.

Korvaushakemus on toimitettava kolmen kuukauden kuluessa vahingon tapahtumisesta tai siitä, kun omistaja sai tiedon vahingosta. Korvausasian käsittelee ensimmäisenä asteena valtiokonttori.

4.6 Ennakkopäätöksen hakeminen verottajalta

Poliisin ja Vapepan välillä voidaan laatia sopimus, jossa määritellään korvauksen määräytymisen perusteet. Sopimuksen laatimisen edellytyksenä on, että Vapepaan kuuluvat henkilöt ovat luopuneet poliisin avustustyöhön osallistumisesta maksettavasta henkilökohtaisesta korvauksesta järjestönsä hyväksi. Sopimuksessa on oltava lausuma kertyneiden varojen käyttämisestä. Edellä mainitulla tavalla sopimuksella kertyneitä varoja voidaan käyttää koulutukseen ja harjoituksiin, niihin liittyvän huollon järjestämiseen sekä varusteiden hankkimiseen. Sopimuksen sisältäessä edellä mainitut seikat, poliisin lääninjohtojen tulee hakea verottajalta sitova ennakkopäätös siitä, että vapaaehtoisjärjestölle suoritettava korvausta ei katsota toimintaan osallistuneelle ja henkilökohtaisesta palkkiosta organisaation hyväksi luopuneelle taikka organisaatiolle verotettavaksi tuloksi, josta olisi suoritettava ennakonpidätys. Verottajan myönteisen päätöksen jälkeen sopimus on osapuolia sitova.

Sopimuksen laatiminen ja verottajan ennakkopäätös helpottavat korvausten käsittelyä, koska korvaus voidaan maksaa suoraan järjestölle. Tällöin kunkin henkilön osalta jää ennakonpidätyksen tekeminen pois samoin kuin todistusten kirjoittaminen.

5 YHTEISTOIMINNAN VARMISTAMINEN

5.1 Hälytysryhmistä tiedottaminen

Vapepan koordinaatiotyötä tekevät alueelliset Suomen Punaisen Ristin valmiuspäälliköt ilmoittavat vuosittain poliisin lääninjohdoille läänin alueella toimivan Vapepan hälytysvalmiuden ja hälytystiedot. Samalla he ilmoittavat myös lukumäärätiedot käytettävissä olevista henkilöistä ja käytettävästä kalustosta. Poliisin lääninjohdot jakavat tiedot kihlakuntien poliisilaitoksille ja poliisin hälytyskeskukselle taikka hätäkeskuslaissa tarkoitetulle hätäkeskukselle.

Toimikunnat huolehtivat alueellaan olevien hälytysryhmien tarpeellisesta koulutuksesta ja hälytysvalmiuden ylläpidosta.

5.2 Yhteiskoulutus ja harjoitukset

Poliisin lääninjohdo huolehtii siitä, että poliisi ja vapaaehtoisjärjestöt sopivat vuosittain pidettävistä koulutustilaisuuksista. Poliisin tulee mahdollisuuksien mukaan osallistua järjestön järjestämiin koulutustilaisuuksiin. Vähimmäisvaatimuksena on, että koulutukseen osallistuu joko kenttäjohtaja tai turvallisuussektorista vastaava komisario. Poliisin lääninjohdo tai kihlakunnan poliisilaitos (myös usea poliisilaitos yhdessä) voivat järjestää vapaaehtoisorganisaatiolle suunnattua koulutusta. Yhteisiä koulutustilaisuuksia koskeva koulutussuunnitelma tulee mahdollisuuksien mukaan laatia poliisin ja Vapepan yhteistyönä.

Teoriakoulutuksen lisäksi Vapepa järjestää tarvittaessa harjoituksia, joihin poliisi osallistuu. Vain edeltä käsin harjoitellulla toiminnalla voidaan varmistaa toiminnan sujuminen siten, että etsintä- tai pelastustehtävä siitoo mahdollisimman vähän poliisin voimavaroja. Harjoituksilla varmistetaan myös riittävä taito liikkua maastossa myös pimeänä vuodenaikana. Tällainen koulutus ja harjoitus on molempien osapuolten työturvallisuuden varmistavaa toimintaa. Harjoitukset voidaan toteuttaa useamman poliisiyksikön yhteistoimintana, ettei päivittäinen hälytysvalmius ja toiminta vaarannu. Harjoituksia voidaan suorittaa myös usean viranomaisen ja vapaaehtoisjärjestön yhteisharjoituksena. Harjoituksista on järjestettävä palautetilaisuus, jossa arvioidaan harjoituksen kulku ja sen myötä saadut kehittämistarpeet.

5.3 Palautetilaisuus

Jokaisen avustamistehtävän jälkeen Vapepan on järjestettävä palautetilaisuus, jossa käydään läpi toiminnassa saadut kokemukset. Poliisista palautetilaisuuteen on osallistuttava sellaisen poliisimiehen, joka on osallistunut toimintaan. Parhaiten tämä soveltuisi toimintaa johtaneelle poliisimiehelle, jolla on täydellisin kokonaiskuva toiminnasta ja sen tuloksista.

ta. Palautetilaisuus on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan kahden viikon sisällä toiminnan päättymisestä.

Harjoitusten palautetilaisuus voidaan järjestää välittömästi harjoituksen päätyttyä.

6 OHJEEN TARKISTAMINEN

Vuosittain järjestettävän koulutussuunnittelun yhteydessä poliisi ja järjestöt arvioivat yhteistoiminnasta annettua ohjetta ja esittävät poliisin ylijohtoon ja Suomen Punaiselle Ristille (Vapepan keskustoimikunnalle) tarvittavista muutoksista tai kehittämis ehdotuksista.

7 VAITIOLOVELVOLLISUUS

Poliisin avustustehtävään osallistuvat vapaaehtoisjärjestöön kuuluvat henkilöt ovat vaitiolovelvollisia poliisilain 43 §:n sekä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 23 §:n perusteella. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa ilmaista tehtävän päättymisen jälkeenkään.

Avustamistehtävän yhteydessä kertynyt tapahtumakirjanpito (muistio) luovutetaan viivytyksettä tilannetta johtaneen poliisimiehen tarkastettavaksi. Jos asiakirjassa on salassa pidettävää tietoa, tapahtumakirjanpidon tarkastajan on erityisesti mainittava mitkä asiat ovat salassapitosäännösten perusteella salassa pidettäviä. Tapahtumakirjanpitoa säilytetään kaksi vuotta vapaaehtoisorganisaation sisäisten määräysten mukaisesti lukitus-tilassa. Säilytysajan umpeuduttua vapaaehtoisorganisaatio vastaa aineiston hävittämisestä.

Poliisijohtaja Jorma Toivanen

Poliisitarkastaja Hannu Hannula

TIEDOKSI Suomen Punainen Risti